

Stanoví se výslovně sankce náhradního zřízení obecní k. na útraty obce pro všechny případy nesplnění zákonné povinnosti. Obci uložena dále povinnost poskytnouti veřejné k-ě bezplatně vhodné a účelně upravené místnosti, jakož i potřebná zařízení.

Svrchu uvedená ustanovení o minimálních nákladech na k-u mění se v zamyšlené novele ve prospěch k. Na věcné vybavení k. poskytují se tu prostředky mnohem vyšší než v původním zákoně, jenž vyšel v době, kdy ani ceny knih a jiných potřeb pro k-u ani platy nebyly ještě ustáleny.

Ustanovení o knihovní radě mění a doplňuje se v ten způsob, že pro všechny členy knihovní rady požaduje se československá státní příslušnost a aktivní právo volební; aspoň jeden člen musí býti ze členů obecní rady. Knihovní radě poskytuje se právo odvolati se s účinkem odkládacím ze všech usnesení obecního zastupitelstva, týkajících se veřejné k. obecní. Tím dává se určitým způsobem výraz názoru o právním postavení knihovní rady, jak tento názor podle nynějšího stavu zákonodárství projevili nejvyšší správní soud v nálezu svrchu citovaném.

Ustanovení o knihovnicích mění a doplňuje se v ten smysl, že knihovníkem může býti pouze československý státní občan, jenž má aktivní volební právo. Velmi důležitým je též nové ustanovení, že musí být příslušníkem národnosti, pro niž je k-a zřízena. Je to důsledné vybudování svrchu zmíněné zásady oddělené správy knihovní dle národnosti. Organizace dozoru je v zamyšlené novelisaci stanovena asi takto: „Nejvyšší správu knihoven (o které jde) a dozor nad nimi vykonává po stránce ideové a bibliotéčně-technické ministerstvo školství a národní osvěty svými úředníky vyšší správní služby a dále též prostřednictvím okresních osvětových sborů. V ostatních směrech vykonávají působnost, pokud není jinak stanoveno, politické úřady v pořadí instančním, nejvyšší správu a dozor pak ministerstvo školství a národní osvěty v dohodě s ministerstvem vnitra.“

Také instituce menšinových knihoven doznává v novelisaci jisté změny, jež je však celkem podružnou.

Literatura.

Leopold Calábek: „Administrativní příručka pro lidovýchovné pracovníky a knihovníky“, Praha 1928; Ant. Moucha: „Gesetze und Verordnungen für die öffentl. Gemeindebüchereien in der Čechoslovakischen Republik“, Liberec 1929;

JUDr. Václav Paleček: „Právní základy lidové výchovy a veřejného knihovnictví obecního“ (v knize „Lidová výchova v demokracii“, Praha 1928); Ladislav Živný: „Knihovnické zákonodárství (v díle „Československé knihovnictví“, Praha 1925).

Jan Auerhan.

Knihy veřejné.

Úvod. I. K. pozemkové. — II. K. horní. — III. K. železniční. Literatura. Dodatek.

Úvod. Knihy veřejné v právu, jež platí v zemích českých, zahrnují v sobě jednak všeobecný ústav knih pozemkových, jednak speciální k. horní a železniční. Právní ustanovení, jimiž se upravují k. pozemkové, platí o všech k-ách veřejných, pokud pro k. speciální nejsou ustanoveny úchytky. Naše k. veřejné vznikly ze starobylé české instituce zemských desk. Zemské desky tvoří podnes zvláštní oddíl knih veřejných — ale v ničem se již neliší od knih pozemkových, protože zvláštní práva politická, která se pojila k vlastnictví statků deskových (deskových domů), dnes již zanikla. Zbylo jen to, že desky zemské vedou sborové soudy I. stolice hlavních měst zemských, a že zemské desky mají u každého z těchto soudů svou vlastní sbírku listin. Dějinný vývoj zemských desk a knih pozemkových skvělým způsobem podal R a n d a ve spisu „Das Eigentumsrecht“ § 18.

I. K. pozemkové jsou veřejné a pod dozorem soudů vedené zápisy, které slouží k tomu, aby daly pevný základ a jasnou přehlednost právním poměrům nemovitostním. Každý může do nich nahlížeti a výpisy si opatřovati nebo si může vyžádati výpis úřední za náhradu výloh. Zápisy knih pozemkových nejsou jen povahy evidenční. Některých práv nelze vůbec nabýti jinak než vkladem do k. pozemkové (zejména práva stavebního podle zák. z r. 1912), u jiných jest nabytí vkladem způsob pravidelný, ač jest možno i nabytí mimoknihovní (vlastnictví, služebnosti, zástavní právo k nemovitostem), jiná práva vkladem nabudou účinků věcných (nájem a pacht, právo předkupní a koupě zpáteční, reálná břemena). Mají tedy zápisy knihovní v uvedených případech účinky pravotvorné.

Do knih pozemkových jsou zapsány všechny nemovitosti mimo statek veřejný (t. j. pozemky, určené ku všeobecnému užívání jako silnice, cesty, ulice, mosty, sady a náměstí, veřejné řeky atd.). V pozemkových

k-ách také nejsou zapsány nemovitosti, jež tvoří obsah některé jiné k. veřejné (horní, železniční, desk zemských). Pro tyto zvláštní k. veřejné platí ostatně ustanovení, daná pro k. pozemkové, pokud příslušné zákony nemají ustanovení zvláštní.

K. pozemkové vedou o k r e s n í s o u d y pro nemovitosti ležící v jejich obvodě. Pro pozemky, ležící v obvodě té obce, v níž má sídlo sborový soud I. stolice, vede k. pozemkové tento soud. Zemské desky vede sborový soud I. stolice hlavního města zemského. Pramenem knihovního práva je všeobecný zákon knihovní ze dne 25. VII. 1871, č. 95 ř. z., dále zemské zákony o zakládání knih pozemkových (český ze dne 5. XII. 1874, č. 92 z. z., moravský ze dne 2. VI. 1874, č. 97 z. z.), dále §§ 42 a násl. zák. ze dne 16. XII. 1927, č. 177 Sb. (evidence katastru daně poz.) a j. Do pozemkových a knihovních poměrů ovšem hluboce zasáhla pozemková reforma (zák. ze dne 16. IV. 1919, č. 215 — o záboru —, zák. ze dne 30. I. 1920, č. 81 Sb. — o přidělu půdy —, zák. ze dne 8. IV. 1920, č. 329 Sb. — o převzetí a náhradě za zabraný majetek —, zák. ze dne 27. V. 1919, č. 318 — o drobném pachtu — a j.). Konečně sem patří řada ustanovení všeob. zák. občanského, změněného a doplněného dílčími novelami z roku 1914, 1915 a 1916 na jedné straně — na druhé pak mnoho zákonů speciálních, které zde není třeba uváděti (viz české vydání knih, které upravil A. Hartmann a vydal Čsl. Kompas r. 1929, Sedláček: Pozemková reforma).

K-u pozemkovou tvoří hlavní kniha a sbírka listin. Vedle těchto integrujících částí náleží ke knize pozemkové kopie mapy katastrální, seznam statku veřejného a rejstříky osobní a věcné, které mají pouze evidenční význam. Jednotkou knihovní je t. zv. knihovní těleso, t. j. nemovitost, která tvoří celek hospodářský a právní, má téhož vlastníka nebo tytéž spoluvlastníky a jednotný stav závad knihovních. (Pozemky patřící různým osobám nebo různě zatížené nikdy nemohou tvořiti dohromady těleso knihovní.) Každé těleso knihovní má v hlavní knize svoje místo, určené výhradně pro zápisy, které se na ně vztahují, a toto místo nazýváme jeho vložkou (vkladbou). Každé těleso má svou vložku, každá vložka svoje těleso. Výjimkou z minulosti jsou vložky o několika tělesech (patřících témuž vlastníku, ceny nepatrné a v takovém stavu závad, že není

obavý zmatků). Tělesem knihovním je někdy, následkem zvláštního ustanovení zákonného i nemovité právo (stavební podle zák. z r. 1912, horní v k-ách horních). Hlavní k-u tvoří zpravidla vložky těles knihovních, ležících v obvodě téže obce katastrální. Někdy má obec katastrální několik hlavních knih, podle vymezených obvodů. Naproti tomu sbírka listin je společná všem hlavním k-ám, vedeným u téhož soudu.

Zápisy, tvořící obsah knihovní vložky, jsou rozděleny na tři skupiny, které se nazývají „l i s t y“ a označují se písmenami A B C. První (A) je list s t a t k o v é p o d s t a t y a má dvě oddělení. Prvé obsahuje mimo vyznačení katastrální obce, čísla vložky a knihovního tělesa (po případě obecně užívaným názvem — na př. „Platýz“ nebo Dvůr Hošť, mlýn Lahoz a pod.) soupis pozemků, jež dohromady tvoří knihovní těleso. Každý pozemek (parcela) jest uveden svým číslem katastrálním (jako parcela pozemková nebo stavební) anebo i popisním (je-li na pozemku obytné stavení). Mimo to musí být uveden způsob hospodářského užití pozemku (dům, stodola, chlév, pole, louka, les atd.). V oddělení II. jsou zapsána nemovitá práva, spojená s vlastnictvím knihovního tělesa (práva nemovitá jako pozemkové služebnosti při statku panujícím, práva várečná, radikované živnosti a pod.). Mimo to se zde provádí připsování a odpisování parcel (změny v reálném složení knihovního tělesa), které se ovšem uvádí v patrnost v oddělení I. Připsati se dá parcela jen tehdy, není-li zatížena knihovní závadou — nebo je-li samo těleso, k němuž se připsuje, bez závad. Rozdělením tělesa knihovního vzniknou nová samostatná tělesa, z nichž jedno zůstane v původní vložce, ostatní se přenesou do vložek nových. Při tom hypotéky (pokud se neodstraní) změní se v simultánní, o osudu služebností pak rozhodnou §§ 844, 847, 848 a obč. zák. Odpisování bezzávadné a dělení těles knihovních usnadňuje zákon z 6. II. 1869, č. 18 ř. z.

Vlastnictví k pozemku, který přičleňujeme ke svému knihovnímu tělesu, nabudeme zápisem na listě A II. Naproti tomu vlastnictví k celému knihovnímu tělesu nebo spoluvlastnictví podle částí alikvotních ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$) nabudeme vkladem na listě B, v l a s t n i c k é m. Vedle těchto hlavních zápisů objevují se na listě vlastnickém i zápisy, které uvádějí v patrnost některé okolnosti, týkající se vlastníka a významné pro právo (nezletilost, zbavení své-

právnosti, vyhlášení konkursu a pod.). Zápisy takové mají povahu evidenční.

List závad (C) slouží k tomu, aby zde zápisem vznikala, zanikala, cizími právy se omezovala nebo na jiné osoby přecházela knihovní práva, která pak — dokud nebudou vymazána — vážnou na knihovním tělese, postihují každého nabyvatele a platí za obecně známá (neznalostí obsahu k. pozemkové nelze se omlouvat § 443 obč. zák.). Některá práva knihovní (zejména služebnosti, nehledě k samému vlastnictví) mohou vzniknouti nebo na jiného přejíti, nebo i zaniknouti mimoknihovně; v tom případě má zápis knihovní účinek jednak evidenční, jednak ochranný proti škodlivému účinku ochrany poctivé důvěry v knihu pozemkovou (o tom níže). Obligační práva knihovní (nájem, pacht, předkupní, koupě zpátečné) a břemena reálná vznikají vůbec mimoknihovně a zápisem jen nabudou věčných účinků. Závady knihovní vážnou na celém knihovním tělese. Jen zástavní právo může spočívat i na alikvotní části tělesa knihovního — jde-li o podíl spoluvlastnický. Služebnosti mohou být omezeny na určité vyznačenou reálnou část knihovního tělesa (§ 12 knih. zák.). Zástavní právo může být vloženo pro pohledávku číselně určitou, anebo — jde-li o hypotéku úvěrovou — aspoň pro pohledávku, určenou svou číslicí maximální. Vedle zápisů, týkajících se těchto práv knihovních, mohou být na listě závad i zápisy, omezující vlastnickou dispozici tělesem (zákazy zcizení a zatížení, svěřenské nástupnictví) nebo zužující samo vlastnictví k tělesu (výhrada vlastnictví strojů). Různý právní dosah mají zápisy, jež se vztahují na úkony procesní a exekuční (poznámka hypotekární žaloby, spornosti, zahájení exekuce, vykonatelnosti, příklepu atd.). Závady ostatně mohou spočívat nejen na tělese knihovním, nýbrž i na právech knihovních (na př. na hypotéce, na usufuktu a pod.).

Zápisy knihovní jsou trojího způsobu. Knihovních práv se nabývá, práva taková se na jiného převádějí nebo ruší vkladem. Těmž účelu slouží také záznam — ale má platnost podmíněnou, ježto teprve tak zv. spravením stane se vkladem. Příčina toho je v tom, že pro vklad stanoví zákon přísné podmínky a nebudou-li splněny, připouští alespoň záznam do té doby, než ony podmínky vkladných listin budou dodatečně splněny. Jiný ráz mají tak zv. poznámky. Jsou to zápisy různorodé jak co do svých podmínek,

tak co do svých účinků. Některé jsou povahy pouze evidenční (nezletilosti, zbavení svéprávnosti a pod.), jiné mají význam v oboru práva formálního (procesního, exekučního), jiné mají i značný význam materiálně-právní. Vedle vkladů, záznamů a poznámek jsou ještě některé zápisy (vyznačení), kterých § 8 knih. zák. neuvádí a které mají povahu jen evidenční. Zápisy, jimiž se na listě A II připisují a odpisují pozemky, mají povahu vkladů.

Zápisy v knize pozemkové povolují se knihovním soudem na základě řádně kvalifikovaných listin, a to — nehledě k některým výjimkám — bez předcházejícího slyšení stran.

Proto mají velmi důležitý význam ustanovení knih. zák. o listinách, způsobilých pro zápisy vůbec, pro vklad a záznam zvláště. Proto také se vede jako integrující část k. pozemkové sbírka listin, jež obsahuje ověřené opisy listin, podle nichž byly povoleny zápisy v hlavní knize pozemkové. Tyto opisy listin jsou seřazeny podle ročníků a jednacích čísel. Pro vznik, převod nebo zánik knihovních práv je zásadně rozhodující obsah hlavní k., obsah sbírky listin pak tehdy, jestliže se ho hlavní k-a výslovně dovolává (na př. vkládá se služebnost podle čl. IV. smlouvy tržové).

Ke každé knihovní žádosti nutno předložit originál listiny, leč by již ve sbírce listin byl originál listiny založen. Nelze-li prvopisu předložit, protože je předmětem úředního řízení u jiného soudu nebo úřadu, poznamená se žádost doložená opisem a připojí se k poznámce dodatek „než dojde prvopis“. Podobně při listině cizojazyčné „než dojde ověřený překlad“.

Základem knihovního zápisu může být listina soukromá nebo veřejná. Soukromá listina, aby podle ní bylo možno povolití vůbec nějaký zápis, musí mít tyto vlastnosti: 1. Nesmí mít zevních vad, které by zeslabovaly její věrohodnost. 2. Osoby zúčastněné musí být řádně označeny, aby nenastal zmatek, listina pak musí být datována a podepsána (mechanické napodobení podpisu stačí tam, kde to jest obvyklé v právním styku). Žádá-li právo pro právní jednání, o něž jde, zvláštní formu (na př. notářský akt), musí tato forma být zachována. 3. Jde-li o nabytí nebo o změnu (převod, omezení) práva knihovního, musí listina obsahovati právní důvod (smlouvu tržovou, směnnou, úvěrovou a pod. §§ 26, 27 knih. zák.). Pro

výmazy stačí listiny abstraktní (neobsahující důvodu právního).

Soukromá listina, aby podle ní bylo možno povolit vklad, musí mimo náležitosti právě uvedené ještě obsahovati: 1. soudní nebo notářské ověření (legalisaci) podpisu té strany, jejíž právo má se vkladem omezit, na jiného převést, zatížit nebo zrušit. Legalisace není třeba, je-li listina sama opatřena schvalovací doložkou soudu (poručenského, opatrovníckého) nebo úřadu veřejného (na př. při prodeji obecního majetku), jemuž je svěřena péče o tu stranu, jejíž právo má se omezit, zatížit, na jiného převést nebo zrušit. (Nestačí připojení schvalovacího výměru.) Podpisuje-li listinu zmocněnec, musí také plná moc míti vlastnosti vkladné listiny. Podle zák. ze dne 5. VI. 1890, č. 109 ř. z., není třeba legalisace při t. zv. věcech nepatrných. Podpisuje-li oprávněný úředník jménem státu nebo země, není třeba legalisace jeho podpisu. Listiny vydané v zahraničí musí ověřiti čsl. vyslanectví nebo konsulát (§ 31 knih. zák.).

2. Vkladná listina musí dále obsahovati výslovné prohlášení toho, jehož právo se má omezit, zatížit, na jiného převést nebo zrušit, že k tomuto zápisu knihovnímu svoluje (doložka vkladná čili intabulační) § 32 knih. zák.

3. Konečně musí býti nemovitost anebo právo, jichž se má vklad dotýkati, přesně označeny (§ 32 knih. zák.).

Aby veřejná listina mohla býti základem knihovního zápisu, musí býti vydána veřejným úřadem v oboru jeho působnosti úřední, nebo osobou, jež požívá veřejné víry, v mezích její úřední působnosti a musí býti vyhotovena v předepsané formě (razítko, podpis oprávn. úředníka § 292 civ. ř. s.). Jsou to zejména soudní rozsudky, soudní platební příkazy, odevzdací listiny, rozhodnutí úřadů veřejnoprávních, pokud obsahují zároveň rozhodnutí o věcech práva soukromého, platební rozkazy o daních, poplatcích, přírážkách a jiných dávkách veřejných, smíry před soudem, před obecními úřady, nebo před jinými oprávněnými veřejnými orgány uzavřené, úmrtní listy, jde-li o právo omezené na dobu života (záleželi-li právo v braní opětujičích se dávek, stačí úmrtní list zpravidla až po uplynutí 3 let od smrti oprávněné osoby).

Ku vkladu na základě veř. listiny je třeba, aby již byla v moci práva, t. j. aby nemohla býti napadena oprávněným prostředkem.

Má-li listina náležitosti, potřebné pro zápis knihovní (§§ 26, 27 knih. zák.), ale nemá-li náležitosti nutných pro vklad, bude soudem knihovním povolen záznam, leč by bylo z listiny nebo ze žádosti knihovní patrno, že žadatel chce buď povolení vkladu, nebo úplné odmítnutí žádosti. Záznam povolený se pak správí buď tím, že strana k tomu povinná dobrovolně splní to, čeho se pro vklad nedostávalo, nebo rozsudkem v žalobě spravovací (justifikační). Nebude-li záznam spraven, vymaže se k žádosti toho, jehož právo je záznamem postiženo, a to teprve, když minula lhůta určená k spravení, aniž došlo k spravení nebo k podání žaloby justifikační, anebo následkem zamítnutí této žaloby.

Záznam může také býti povolen jako prostředek exekuce k zajištění (§ 38, lit. b, knih. zák., §§ 374 a 370 ex. ř.), v případech § 38, lit. c, knih. ř., na základě úmrtního listu před uplynutím tří let a v případě složení dluhu k soudu podle § 1425 obč. zák.

Abý obraz instituce knih pozemkových byl úplný, je třeba zmíniti se stručně o zásadách, jimiž jest knihovní právo ovládáno. Zásada vkladná stanoví, že věcných práv k nemovitostem lze nabýti jen vkladem do k. pozemkové, a že vkladem se tato práva omezují, na jiné převádějí a ruší (§§ 445, 431, 451, 481 obč. zák., § 4 knih. zák.). Tato zásada jest arci prolomena řadou výjimek (vydržení, promlčení, odevzdání pozůstalosti, udělení příklepu, složení ceny v řízení vyvlastňovacím, zákonné právo zástavní, vznikající vůbec bez knihovního zápisu).

Zásada speciality žádá, aby osoby, předměty i poměry právní byly v pozemkové knize uvedeny přesně. Zásada vlnosti stanoví, že zápisy knihovní se pravidelně dějí na žádost stran, nikoli z moci úřední. Také zde jsou některé, ne příliš závažné výjimky. Zásada legality znamená, že do k. pozemkové nemá býti zapsána věc, odporující zákonu. Aby se této zásadě vyhovělo, ustanovuje zákon podmínky knihovních zápisů a svěřuje vedení knih a rozhodování soudům. Zásada veřejnosti (formální publicity) poskytuje každému právo nahlížeti do k. pozemkové, činiti si výpisky, po případě žádati o výpisy úřední. V ní tkví na druhé straně i zásada, že se nikdo nemůže omlouvatí nezalostí obsahu k. pozemkové (§ 443 obč. zák.).

Zásada veřejné víry (materiální publicity) je jednou ze zásad stěžejných a znamená, že každý má být chráněn ve své poctivé důvěře v úplnost a pravost obsahu k. pozemkové. Této ochrany je třeba, protože může nastati rozpor mezi obsahem k. pozemkové a skutečným stavem právním. Rozpor takový může vzniknouti následkem neúplného provedení principu vkládání (mimoknihovní vznik a zánik práv knihovních), provedením zásady volnosti (strany neprovedou včas knihovní důsledky svých právních jednání) a nemožnosti dokonalého provedení zásady legality (možno počítati s podvodným vyhotovením listin nebo s právními akty formálně bezvadnými, ale materiálně neplatnými — na př. pro omyl, podvod při právním jednání, nebo pro donucení).

Byl-li knihovní stav původně platný, ale nastal-li rozpor se skutečným právním stavem později následkem skutečností mimoknihovních (zejména vydržením nebo promlčením), chrání se ten, kdo nabytí dalších práv, důvěřuje poctivě v obsah k. pozemkové; platí pro něj stav knihovní jakoby byl dosud skutečným stavem právním. Nezkoumá se, zda nabyvatel skutečně nahlédl do k. pozemkové. Stačí že není pochybnosti o jeho poctivé důvěře (§ 1500 obč. zák., dvor. dekret z 27. III. 1846, č. 951 sb. z. s., § 71 knih. zák.).

Byl-li však zápis od počátku neplatný, bude poctivý nabyvatel dalších práv knihovních, opírajících se o vklad neplatný, chráněn naprosto a ihned, bude-li jeho právo vloženo po uplynutí lhůty rekursní (30 resp. 60 dní po tom, kdy byl výměr doručen straně, neplatným zápisem postižené), ale dříve než byla poznamenána spornost onoho zápisu. Bylo-li knihovní právo, opírající se o zápis neplatný, vloženo dříve než uplyne lhůta rekursní, zanikne ochrana poctivého nabyvatele, jestliže bude spornost poznamenána před uplynutím rekursní lhůty a skončí-li spor o výmaz, zahájený do dalších 60 dnů, vítězstvím žalobcům. Jen kdyby se zvláštními okolnostmi stalo, že by ten, kdo je postižen neplatným zápisem, vůbec o něm nebyl vyrozuměn, bude poctivý nabyvatel dalších práv knihovních, opírajících se o vklad neplatný, chráněn proti účinku vítězné žaloby o výmaz vkladu neplatného teprve po uplynutí tří let (§§ 61 a násl. knih. zák.). Uskutečnil-li se neplatný zápis činem trestným, může neplatnost se stejnými účinky vysloviti soud trestní. Odkáže-li však tento soud stranu

postiženou na pořad práva civilního, počítá se 60denní lhůta pro zahájení sporu od právní moci trestního rozsudku. Proti nepříznivým účinkům zásady veřejné víry může se tedy ten, kdo nabytí práva mimoknihovně, nebo kdo byl postižen zápisem neplatným, ubrániti tak, že žádá včas o poznámku spornosti a provede v prvním případě spor o určení svého práva, ve druhém spor o neplatnost knihovního zápisu a vloží svoje právo na základě rozsudku do knihy pozemkové. Poznámkou spornosti, zápornou žalobou určovací a vkladem rozsudku zabezpečí se ten, kdo se osvobodil od omezujícího knihovního práva promlčením.

Má-li kdo za to, že knihovní soud nesprávně vyřídil jeho věc knihovní, může se brániti rekurse, a to do 30 dnů od doručení, jestliže se doručuje v obvodě téhož vrchního soudu zemského, do 60 dnů, doručuje-li se mimo tento obvod.

Zásada knihovní přednosti (priority) znamená, že kdo nabytí práva knihovního, nemůže být v tomto svém právu rušen cizími právy, jež později postihnou těleso knihovní. Při tom je pro pořadí rozhodnou doba, kdy byla podána žádost o zápis knihovní. Při exekuci budou starší práva z hodnoty nemovitosti (nebo z jejich výtěžků — při vnucené správě) uspokojena bez ohledu na to, zda a kolik zbude na práva pozdější. Výjimky z této zásady zejm. platí: 1. Pro hypotéky zákonné a privilegované. 2. Pro případy t. zv. hypotekární sukcese, kdy totiž na místo a do výše hypotéky starší, jejíž pohledávka zanikla placením nebo konsolidací vstoupí hypotéka stejné výše a povahy (§§ 469, 1446 obč. zák., §§ 37, 38 III. díle novely k obč. zák.). 3. Záměnou pořadí práv knihovních následkem shodné vůle zúčastněných stran. Věcné účinky nastanou vkladem záměny pořadí, k němuž musí svoliti vlastník nemovitosti, jde-li o práva zástavní, dále mimo strany zúčastněné i ti věřitelé práv knihovních, jejichž právní postavení knihovní by provedením záměny pořadí bylo zhoršeno (§§ 45 a násl. III. nov.). 4. Poznamenáním pořadí pro zamýšlený zápis knihovní. Následkem poznámky takové, která platí při zástavním právu 1 rok, při jiných právech knihovních 60 dní, posuzuje se pak situace práva vloženo tak, jako kdyby bylo bývalo vloženo v den, kdy byla podána žádost o poznámku (§ 53 knih. zák. [III. nov. § 44]).

II. K. horní řídí se zásadně týmiž předpisy, které obsahují zákony o k-ách pozemkových a jež byly právě vyloženy. Zákon

horní (z 23. V. 1854, č. 146 ř. z.) obsahuje však úchyly, týkající se zejména listu podstaty statkové, a to:

1. Samostatným tělesem horní k. mohou býti tato horní práva: *Míra dolová*, t. j. právo dobývati vyhrazené nerosty v podzemním obvodě, který tvoří pravouhlý rovnoběžník, vedený v rovině bodu, kde se dolování počíná, a měřící 45.116 m², při čemž kratší strana nesmí býti kratší než 106 m. Těleso může tvořiti i několik měr dolových dohromady, ano za jistých podmínek i několik měr, patřících různým držitelům (§ 112 hor. zák.). Jsou-li míry takto slučované v jediné těleso různě zatíženy, je třeba souhlasu věřitelů a dohody o pořadí závad. *Přebytky* podle § 109 hor. zák. vznikají tím, že míry dolové jsou pravidelné čtyřúhelníky, čímž mezi nimi tvoří se obvody, které už na míru dolovou nestačí. Takové přebytky možno připojiti k sousedícím měrám dolovým, ale mohou se i společně přidělití sousedům. Takto společně propůjčené přebytky tvoří samostatné těleso horní (§ 111 hor. zák.). *Díla pomocná* podle § 109, 85 hor. zák. jsou štoly a šachty mimo obvod propůjčeného pole dolového, které slouží k výhodnějšímu provozování hor. Jsou zásadně příslušenstvím tělesa horního, jemuž slouží. Slouží-li několika podnikům, utvoří samostatné těleso horní k. a na něm se vloží práva jednotlivých účastníků jako břemena na listě závad. *Konečné štoly revírní*, t. j. štoly, kterými se otevírá horní revír nebo kterými se vstupuje do hlubších vrstev nebo jinak se dílo usnadňuje, tvoří knihovní tělesa. Patří tomu, jemuž byla štola povolena a práva jiných majitelů dolů, která jim snad byla propůjčena, zapíše se na listě závad ve vložce revírní štoly.

2. K tělesům horním připojují se jako části jejich (vedle přebytků a pomocných děl) *míry denní*, t. j. práva, dobývati vyhrazených nerostů na povrchu země, ustanoví-li míry takové majitel za část hor; *stavby, dílny a jiná zařízení* na povrchu země, slouží-li k provozování hor anebo byly-li k tomu majitelem určeny; *jiné nemovitosti* na povrchu země, slouží-li provozu hor třeba i jen nepřímou a chce-li je majitel spojití v jedno s horami.

3. Hutě, hamry, prádla, válcovny a vodní práva do knih horních nepatří, ač se tam někdy vyskytují jako přežitky z minulosti.

4. K. horní vedou horní soudy, t. j. sbo-

rové soudy I. stolice, jimž náleží soudnictví ve věcech horních. Místně je příslušným soud horní, v jehož obvodě těleso leží.

III. **K. železniční** spočívají na zákoně z dne 19. V. 1874, č. 70 ř. z., a zřizují se pro železnice, určené k veřejné dopravě (ne tedy pro dráhy, sloužící soukromé dopravě, zejména průmyslové, báňské, lesní atd.), a pro jejichž vybudování poskytuje se *právo vyláštěníovacím* (nepatří sem tedy dráhy uliční, které nemají vlastnictví toho pozemku, na kterém se zřizují a provozují) (§ 1 zák. o kn. žel.). Nezáleží na způsobu pohonu. O k-ách železničních platí totéž, co o k-ách pozemkových, pokud cit. zákon z r. 1874 neobsahuje úchylek.

Tělesem k. železniční je železnice, která tvoří samostatnou jednotku hospodářskou a právní, a to ovšem jen potud, pokud leží na našem území státním — ať již jde o naši dráhu, která částečně probíhá územím cizím, nebo o cizí dráhu, jež částečně probíhá územím našim. Těleso tvoří jednak pozemky traťové, jednak pozemky nádražní s budovami a příslušenstvím. Ale podobně jako k tělesu hospodářskému patří i movitosti nezbytné pro vedení hospodářství (*fundus instructus*), tak patří k tělesu železničnímu i souhrn movitostí sloužících k provozu dráhy (lokomotivy, vagony, zásoby uhlí, nářadí atd.). Jde-li o dráhu cizí, nepatří sem železniční materiál pojízdný, ani když je dočasně na našem území — leč by tu bylo zvláštní ujednání mezistátní (§ 5 zák. o kn. žel.).

Každé těleso železniční má svou *vložku knihovní*, ale má i svou vlastní *sbírkou listin*. Jen když má totéž podnikatelstvo několik těles, vede se pro tato tělesa sbírka listin společně. K. železniční vede se *usborového soudu I. stolice*, v jehož obvodě je zemský úřad. Probíhá-li dráha několika zeměmi, je vložka železniční u sborového soudu I. stolice v sídle některého ze zemských úřadů podle volby podnikatelstva. Má-li podnikatelstvo několik těles, která by měla mítí vložky u různých soudů, určí ministerstvo železnic po slyšení podnikatelstva některý z těchto soudů, aby vedl vložky všech těchto těles (neboť mají sbírku listin společnou) (§ 10 zák. o kn. žel.).

Vložka železniční má tři listy. List *podstaty železniční* obsahuje především jméno a směr dráhy a pak v I. oddělení soupis všech pozemků železničních, ve II. oddělení věcná práva, spojená aktivně s vlastnictvím železnice jako

celku nebo s vlastnictvím pozemků jednotlivých (zejména služebnosti pozemkové, pokud je železnice statkem panujícím). Na listě vlastnickém je firma a sídlo společnosti, jakož i její práva k celku podle listiny koncesní a jejich omezení (zejména státním právem výkupu a nápadu). List závad má dvě oddělení: v prvním jsou závady postihující těleso jako celek, zejména hypotéky, ve druhém jsou závady, spočívající na pozemcích jednotlivých (zejména služebnosti pozemkové, kde pozemek železniční je statkem služebným). V tomto II. oddělení nesmí býti žádná závada, která by mohla vésti k exekučnímu prodeji pozemku železničního.

Jelikož od předběžné koncese železniční a přípravných prací až do kolaudace uplyne více nebo méně dlouhá doba a v té době bude podnikatelstvo potřebovati úvěru, zakládá se nejprve vložka prozatímná. V této vložce na místě listu železničního podstaty jest jen potvrzení ministerstva železnic o směru dráhy, o příslušnosti soudu a o tom, že jde o železnici ve smyslu § 1 zák. o kn. žel. Na listě vlastnickém je zapsáno právo podnikatelstva k železnici, a to podle listiny koncesní. Na listě závad mohou se od založení vložky prozatímně zapisovati závady, patřící do I. oddělení listu závad (zejména hypotéky). Tyto závady pak postihnou ipso iure každý jednotlivý pozemek železniční, jakmile jej podnikatelstvo vyvlastní nebo získá z volné ruky. Ale do té doby, než budou jednotlivé pozemky zbaveny závad nehodících se k zápisu na budoucím II. oddělení listu C vložky železniční, budou míti tyto závady jednotlivého pozemku přednost před těmi závadami, jež budou zapsány na prozatímním listu závad (před hypotékami novými, postihujícími těleso železniční jako celek).

Po skončení řízení za účelem vyšetření, získání a depurace pozemků železničních promění se vložka prozatímní ve vložku definitivní.

Dodatek. Na Slovensku platí dosud jednak ustanovení rakouského občanského zákona ve znění přednovelového; jednak min. nař. z 15. XII. 1855, č. 222 ř. z., ponechané judexkuriální konferencí z r. 1861. Stav knihovní je tu ve mnohém směru neuspokojivý jednak následkem nedokonalého provedení akce zakládání knih pozemkových, jednak množstvím předpisů speciálních a nepřehledností tohoto pozitivně právního materiálu. Viz Bohuslav-Hartmann l. c. str. 219 a násl.

Literatura.

Randa: „Eigenthumsrecht“, §§ 17—25; Randa-Kasanda: „Právo vlastnické“, § 32 a násl.; Krémář: „Práva věcná“, část I.; Svoboda: „Věcná práva k věci cizí“; Bartsch: „Das öst. allgem. Grundbuchsgesetz“; Bohuslav-Hartmann: „Sbírka příkladů knihovnických žádostí a usnesení“. V těchto spisech pak jest uvedena hojná literatura další.

Emil Svoboda.

Koaliční právo.

A. K pojmu koalice. B. Přehled vývoje k-ho p-a. C. Platné k. p. československé. I. P. k. základním právem občanským. II. Obsah p-a k-ho. III. Formy koalice. IV. Ochrana p-a k-ho. V. Deroğační účinky § 114 úst. list. Literatura.

A. K pojmu koalice. K-m p-em nerozumí se právo vztahující se ke koalici jakéhokoliv druhu, tedy ke všem oněm dobrovolným, trvalým nebo přechodným sdružením, jichž cílem jest útok neb obrana proti společnému soupeři nebo společnému nebezpečení. Jazykový obyčej vyhradil název p. k. pro normy právní, jež vztahují se k dobrovolným, trvalým nebo přechodným sdružením, která sledující cíle hospodářské, zejména udržení neb zlepšení hospodářských podmínek, namířena jsou proti společnému soupeři v poměrech hospodářských nebo proti vrstvám hospodářským, jež mají zájmy zájmům sdružení protichůdné. Typickým případem koalice je sdružení dělníků proti podnikatelům a naopak. Koalice tyto odpovídají rozvrstvení společnosti lidské na dvě třídy, t. j. na kapitál a práci, které počínajíc XVIII. stoletím v civilisovaném světě tu rychleji, jinde pomaleji, ale všude na trvalo se ustálilo. Hospodářskou koalici rozumí se však i sdružení živnostenských podnikatelů usilující o udržení neb zlepšení hospodářské situace jejich společnou akcí zejména ovlivňováním trhu, jako jsou sdružení známá pode jménem kartelů, trustů a ringů a pod. (viz heslo Kartely). Pod pojem koalice nenáleží však sdružení směřující k povznesení hospodářských poměrů svých členů prostředkem společného podnikání, jako jsou rozmanité podnikatelské asociace obchodního práva, výdělečná a hospodářská společenstva podle zák. č. 70/1873 ř. z. a pod.

Význam bojovného momentu, který koalici hospodářskou charakterisuje, nelze však přepínati do té míry, že by použití norm právních daných pro koalice bylo na veskrz vyloučeno, jestliže sdružení, jako